

Rosalind Coward

ŽENSKA ŽELJA

KRT, Ljubljana 1989

Knjigo *Ženska želja*, ki je pred kratkim izšla pri Krtu v prevodu Katarine Minatti in s spremno besedo Vlaste Jalušič, je mogoče predstaviti na različne načine. Najprej avtoričin. »Ženska želja je zbirka esejev o užitku: o stvareh, v katerih ženske uživajo, o stvareh, za katere se domneva, da ženske v njih uživajo; in o stvareh, v katerih naj bi ženske uživale, pa ne«, pravi v uvodu (str. 1).

Ženska želja je premišljanje o ženskah skozi kritično analizo govoric, ki se nanje obračajo, da bi vedno znova producirale in ohranjale žensko pozicijo. Ženska želja je knjiga o seksualnosti in politiki, o nadzorovanju, oblasti in podrejanju. Je pa tudi knjiga o kulinariki, negovanju telesa, hujšanju, sanjarjenju, kraljevski družini, popularnih romanih, TV oddajah o naravi . . .

V knjigi je zbranih 24 krajših esejev, ki jih je mogoče brati kot zaokrožena besedila in kot nanizanko na ključni osi užitek/želja. V opredeljevanju pojmov, ki so v jedru analize, je avtorica že uvodoma izredno lapidarna: »Užitek je stalna ponudba te družbe. A da ga sprejmeš, je potrebno nekakšno gonilo. In to, kar nas žene, da se odzovemo in ga sprejmemo, je ženska želja. Biti ženska pomeni biti nenehno nagovarjana, nenehno skrbno preiskovana; našim željam nenehno dvorijo – v kuhinji, na ulici, v svetu mode, v filmih in knjigah.« (str. 1)

Eseji, kakor avtorica dosledno imenuje svoja besedila, so razdeljeni na pet delov. V prvem, v **Pogledu** beseda teče o umetnosti vzdrževanja telesa kot podobe, vizije, ki naj odkriva odnos žensk do sebe. Popularna ideologija zdravja in čilosti se vtihotaplja v čarobno besedo »odnos«, odnos do svojega telesa, ki naj pripelje do končnega učinka – lepega in torej spolno privlačnega telesa. Če se na tej trudapolni poti k doseganju spolnega ideala kaj zalomi, bo potrebno delati na odnosu. Tu ni mesta za prostodušno resignacijo nad svojim videzom, ki se tako ali drugače ne ujema z idealno podobo, saj navsezadnje ne gre za realne razlike, gre za to, da je med realnostjo in željo nenehen odnos, odnos napetosti, ki se sprevrča v »odnos do sebe«. In je zato toliko bolj zavezujoč.

Zavezujoči ideali se iz leta v leto spreminjajo in večina žensk ni imuna za te spremembe; ženska telesa in sporočila, ki jih nanja pišejo moda in modni stili, so odlagališča družbenih opredelitev spolnosti, pravi avtorica. Kako da postanejo opredelitve, naslovljene na oblačila in ženska telesa, ženskam lastni jezik, se potemtakem zdi ključno vprašanje. Avtorica odgovarja naravnost; zato, ker je moda ubrana na obe poglavitni strukturi, na spolno in ekonomsko promocijo. In zdi se, da ni načina, kako bi modo pretentali, ker je zavračanje mode in parodija nanjo navadno pač dobra ideja za eno prihodnjih sezon. Toda raznolikost barv, pričesk in stilov oblačenja prikriva, da je v zadnjih tridesetih letih vendarle mogoče najti dosleden modni trend - podobo vitkega ženskega telesa in še natančneje, podobo telesa brez maščobe in dlak, kar seveda evocira adolescentno, androgino telo, ki mu je nekaj maščobe izjemoma dopuščene le tam, kjer se je zdela izguba matere vendarle prehudna, na prsih, kakopak. Nobeno naključje ni, da je ta spolni ideal podoba, ki kaže nemoč, infantilno pasivnost, je tabu seksualno zrele ženske, pravi avtorica. A še pomembnejše je morda to, da je jezik, ki je v zvezi z ženskim telesom, ustvaril cel niz reprezentacij, ki so povzročile kaznovano in sovražno

razmerje žensk do svojih lastnih teles. Najprej razkosanje – o telesu se govori v pojmih njegovih delov, »problematičnih področij« (kot je »mlahava zadnjica«, »kriv nos«, »povešena prsa«, ipd.) in videti je, kot da bi se ženske morale kaznovati zato, ker so zrasle in odrasle in ker njihova odraslost vidno mahe dra okoli njihovih teles.

Rekli smo že, da je adolescentni ideal telesa enak tabuju spolno zrele ženske, toda tabuji so vendar zato, da bi jih kršili in idealna podoba ženskega telesa se temu obćemu zakonu ne izmika, nasprotno, kliče po kršitvi, po iniciaciji.

Zahodna kultura med vsemi čutnimi vtisi favorizira enega, vizualnega, kar izdatno podpirajo mediji. To presežno ukvarjanje z vidnimi podobami prav posebej zadeva ženske. Pogled in gledanje pa seveda nista nevtralni zadevi, gledanje je postalo odločilni vidik seksualnih razmerij, ker je eden od načinov za izražanje podrejenosti in nadrejenosti. Poudarjanje videza žensk je prevladujoč način, kako družba nadzira seksualnost žensk, je razbrati kot avtoričino sporočilo ob branju prvega dela knjige. Sporočilo je trdo in neprijazno, ker je prepričljivo. Bolj prepričljivo je od tiste misli iz uvoda, ko Rosalinda Coward zapiše, da se v svoji knjigi ukvarja z občutji, ki vzdržujejo, podpirajo ali zavračajo ponujene definicije ženske želje, pa tudi s protislovji, nedoslednostmi, izpuščenimi podatki in dvomljivostjo teh reprezentacij. Se najbolj pa da opreza za užitki, ki uhajajo, ki so se izmuznili skozi razpoke in morda naznanjajo razpad obstojećih definicij ženske želje. Rekla bi, da skuša tu – predvsem bralko nemara – prelisičiti sama avtorica. Že res, da je blagodejno prebrati kaj takega, kar napeljuje na misel o obstoju ženskega užitka kot avtonomnega in razbijajočega (Julija Kristeva), toda Cowardova v tej smeri ne ponuja prav veliko. Narobe, prepričuje nas, da je ženska želja skoz in skoz heteronomna in da so bili vsi poskusi avtonomne zastavitve hitro in uspešno predelani; celo tako dobro, da so bile feministične in druge subkulturne revolte zoper dominantne podobe v množični kulturi ne le sprejete, inkorporirane, temveć celo privzdignjene v »novi stil« kot tisto, kar je IN, kot nova/stara želja, skratka.

Pogled se mi zdi reprezentativen za tisti del analize, ki se ukvarja z ideologijo podob, toda v t. im. zahodni družbi obstaja poleg privilegiranja vizualnih vtisov še privilegiranje ene od govoric, verbalne govorice. In o ustih, besedi, glasu, jeziku, zgodbah, beremo v drugi polovici esejev te knjige.

Ceprav je res, da se da usta uporabiti za uveljavitev svoje prisotnosti v svetu, je očitno, da to za ženske ni lahka naloga. »Področje javnosti obvladata govor in glas moških; pripombe žensk pogosto veljajo za obrobne in nepomembne. Pri takem nadzoru nad možnostjo žensk, da se reprezentirajo, ni presenetljivo, da pogosto sledi strašen občutek krivde, kadar ženske kljub temu spregovorijo v javnosti in uveljavljajo svoje potrebe.« (str. 102).

In vendar ženske govorijo bolj kot kadarkoli. Rosalind Coward jih zasleduje in najde med pisateljicami in bralkami zaupnih rubrik, najde jih kot »kontaktne« sodelavke zabavnih dnevnik radijskih in TV programov, kot pisateljice in bralke popularnih romanov.

V zgodovini so se ženske vedno srečevale s prepovedjo javne besede, zdaj je ta na poseben način zapovedana. »Izpovej se! Si se poskusila pogovoriti o tem? To je že prvi korak!« Spektakel zaupnih besed ni za povprečnega bralca revij nič drugega kot žanr seksualne proze. Seksualna razmerja so skrivnosti, ki jih je treba izdati. Nekaj podobnega se dogaja v priljubljenih romanih, kjer so pisateljice in bralke pretežno enega spola. »Videti je, da je glavni tok popularnega romana povsem preobrnil vrednote viktorijanskega romana. Junakinje viktorijanske dobe so govorile le z očmi in centralnim živčnim siste-

mom, sodobne pa prostodušno klepetajo o svoji intimni osebni zgodovini. Vse mora biti – in tudi je – povedano.« (str. 160) Seksualna želja, ki je romantične junakinje spravljala v norost, je zdaj nujna sestavina vsakega boljšega bestsellerja. Strukture, ki so bile nekoč značilne za pornografsko pisanje, se zdaj pojavljajo v najboljši slogi s tradicijo romanesknega, učinek starih in novih prijemov pa ostaja bržkone enak. Romantična proza obljublja varen svet, obljublja, da bo odvisnost prinesla gotovost, podreditev pa moč.

Knjiga Rosalind Coward je seveda družboslovno delo, v precej približnem smislu tudi sociološko (brez klasičnega instrumentarija, pa s toliko več sociološke imaginacije), teoretske reference na Foucaulta in Barthesa so razvidne in delujoče, freudovska analiza je ponekod eksplicitno uporabljena kot argumentacija (o »narcizmu ženske«, str. 65 in »potlačitvi želje«, str. 173), prav kakor je kot argumentacija uporabljena referenca na »realnost podrejenega položaja žensk« (npr. str. 214). O tem Vlasta Jalušič v spremni besedi pravi, da je tipično za teoretsko pozicijo britanskega socialističnega feminizma in je v knjigi videti kot »slabše mesto«, kot davek politični opredelitvi.

In ko smo že pri formalnih oznakah avtorice in njenega dela, naj omenimo, da se Rosalind Coward imenuje za feministko; če je tudi njeno delo feministično in v kateri segment feminističnega diskurza se vpisuje, se lahko počimo iz sprejemne besede h knjigi. Pri čemer je upati, da »feminizem« v tej deželi ni več kontraindikacija.

Tanja Renner